

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 2392/19

לפני: כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופט י' אלרון
כבוד השופט ע' גרוסקופף

המערערים: סלמה עוזרי ו-26 אח'

נגד

המשיבות: 1. מדינת ישראל
2. הסוכנות היהודית לארץ ישראל

ערעור על החלטתו של בית המשפט המחוזי תל אביב-
יפו בת"א 51856-11-18 מיום 28.2.2019 שניתנה; על-
ידי כב' השופטת א' לוי

תאריך הישיבה: י"א בכסלו התש"ף (9.12.2019)

בשם המערערים: עו"ד אביתר קציר; עו"ד גיורא אבן צור;
עו"ד יוסי גמליאל

בשם המשיבה 1: עו"ד רות גורדין

בשם המשיבה 2: עו"ד בשמת שלוש; עו"ד אביבה ספרבי חתמוף

פסק-דין

השופט י' אלרון:

1. המערערים, עולי תימן שעלו ארצה בשנות החמישים וצאצאיהם, הגישו לבית המשפט המחוזי תביעה נגד המשיבות, מדינת ישראל והסוכנות היהודית, בגדרה ביקשו פיצויים בגין הנזקים הנפשיים הקשים שנגרמו להם מחמת היעלמות ילדיהם ואחיהם מבתי התינוקות במחנות העולים בהם שוכנו עם עלייתם ארצה ומבתי החולים, במסגרת הפרשה המכונה "פרשת ילדי תימן, המזרח והבלקן".

2. בהחלטתו מיום 28.2.2019 עליה נסוב הערעור, קיבל בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (השופטת א' לוי), את עמדת המדינה (המשיבה 1), וקבע כי לא קיימת מערכת עובדתית זהה לגבי כל המקרים של היעלמויות הילדים המתוארים בכתב התביעה, אלא מדובר במקרים שונים ונפרדים. משכך נקבע כי תביעת המערערים אינה עומדת במבחני תקנה 21 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 (להלן: תקנה 21 ו-התקנות בהתאמה), והיא נמחקה על הסף.

3. השאלה המתעוררת אפוא בערעור שלפנינו, היא האם היעלמותם של תינוקות, פעוטות וילדים שעקבותיהם אבדו לבלי שוב במסגרת פרשת ילדי תימן, מהווה "מעשה אחד" או "סדרה אחת של מעשים" המערורים "שאלה משותפת, משפטית או עובדתית" – כלשון תקנה 21 – וככזו מוצדק לדון בה במסגרת תובענה אחת, תוך צירוף תביעותיהם של כל בני משפחותיהם של הילדים הטוענים לזכות סעד.

עיקרי העובדות הצריכות לעניין

4. ביום 22.11.2018 הגישו המערערים לבית המשפט המחוזי תביעה לפיצויים בגין נזקי גוף בסכום של מעל 2,500,000 ש"ח.

עשרים ושבעה המערערים הם הוריהם, אחיהם ואחיותיהם של 11 תינוקות, פעוטות וילדים מביין ילדי תימן שהוגדרו "עלומים", וכנטען נלקחו על ידי נציגי הרשויות מידי הוריהם בתקופת עלייתם ארצה וקליטתם בה, בעת שהותם במחנות העולים, במעברות ובכפרי העבודה, בין השנים 1948-1954, ולא ידוע מה עלה בגורלם.

5. פרשת היעלמותם של ילדי תימן עמדה לאורך השנים במוקד הדיון בשלוש ועדות חקירה: הוועדה הבין-משרדית שכונתה "ועדת בהלול-מינקובסקי", שפעלה בין השנים 1967-1968; ועדת הבירור (על פי חוק ועדות חקירה, התשכ"ט-1968) שכונתה "ועדת שלגי", אשר מונתה בשנת 1988, ולבסוף, ועדת החקירה הממלכתית שכונתה "ועדת קדמי", אשר פעלה בין השנים 1995-2001 (להלן: ועדת קדמי). בתום עבודת שלוש הוועדות – שבדקו תלונות בקשר להיעלמותם של 1,033 תינוקות, פעוטות וילדים – נותרו 56 מהם בגדר "עלומים" (ראו: ועדת החקירה הממלכתית בעניין פרשת היעלמותם של ילדים מביין עולי תימן בשנים 1948-1954 דין וחשבון 27 (2001); להלן: דו"ח ועדת קדמי).

6. בכתב התביעה שהגישו המערערים, פורטו נסיבות היעלמותם של 11 תינוקות וילדים, בני משפחותיהם של המערערים, בהתאם לממצאי החקירה ולמסקנות ועדת קדמי. אותם תינוקות וילדים נלקחו על פי הנטען מחזקת הוריהם והושמו למשמורת בידי המשיבות בבית החולים הממשלתי בחדרה, בבית היולדות הממשלתי ברנדייס, בבית החולים רמב"ם, בבית החולים בנהריה, בבית התינוקות במחנה עין שמר, במרפאה במחנה בית ליד, וכן במרפאה ובבית התינוקות שבמחנה העולים ראש העין, בין השנים 1950-1949. זמן קצר לאחר מכן נמסר להורי הילדים, לחרדתם הרבה, כי ילדיהם נפטרו.

ואולם, ברבות השנים, לאחר בדיקה מקיפה, קבעה ועדת קדמי ביחס לכל אחד מהילדים ה"עלומים" הללו כי אין "כל ממצא היכול להצביע על גורלו".

7. לטענת המערערים, הם נמנים עם הקבוצה שנפגעה באופן הקשה ביותר מהפרשה, שכן בעוד שלגבי מרבית הילדים שנעלמו באותם שנים כבר נקבע על ידי ועדות החקירה שהם נפטרו וחלקם הובאו לקבורה, הרי שיקיריהם הם בגדר "נוכחים נפקדים", שלא ידוע מה עלה בגורלם. היעלמותם, כתוצאה ממחדליהן הנטענים של המדינה והסוכנות היהודית (המשיבה 2), הותירה את בני משפחותיהם מצולקים וחבולים נפשית, כלשון המערערים, באופן המזכה אותם לשיטתם בפיצוי בגין נזקי גוף.

8. המערערים ציינו בתביעתם כי "מטעמי יעילות ולשם מניעת הכרעות סותרות פעלנו כמצוות תקנה 21 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984, כדי לקבץ למסגרת דיונית אחת כמה תובעים" (סעיף 9 לכתב התביעה אשר צורף כנספח 2 לתיק המוצגים מטעם המדינה).

9. ביום 25.12.2018 הגישה המדינה "בקשה לסילוק על הסף ולהפרדת התביעות ולמתן הוראות בדבר כימות סכום התביעה", לפי תקנה 101 לתקנות.

בבקשה נטען כי המערערים אינם עומדים בתנאי תקנה 21 לצירוף תביעותיהם לכדי תובענה אחת, שכן הם טוענים "להיעלמותם של 11 ילדים שונים ממקומות שונים, בנסיבות שונות ובמועדים שונים", וכי לא מדובר על כן ב"מסכת עובדתית אחת זהה". בנסיבות אלה, כך נטען, טענות המערערים עוסקות "באירועים שונים שאין כל קשר ביניהם" ועל כן אינן מצדיקות דיון בהן במאוחד, במסגרת תובענה אחת, אשר צפוי, לעמדת המדינה, לסרב ולעכב את ההליך המשפטי באופן משמעותי.

עוד נטען בבקשה כי המערערים לא צירפו לתביעתם חוות דעת רפואיות כנדרש, וכי עליהם לכמת את סכום תביעתם בהתאם להוראת תקנה 16 לתקנות.

10. בית המשפט המחוזי קיבל את בקשת המדינה, על שני חלקיה.

אשר לראש הראשון של הבקשה, נקבע כי על מנת לדון באירועים מושא התובענה יהא צורך לדון באופן נפרד בנסיבות הרלוונטיות לכל מקרה ולקבוע לגביו ממצאים עובדתיים, ומשכך בירור עובדתי משותף של כלל המקרים הפרטניים במסגרת תובענה אחת יגרום לסרבול ההליך ללא כל הצדקה.

בית המשפט הוסיף, כי:

”אין די בטענה כללית, כי מדובר בילדים שנעלמו או נחטפו במסגרת אותה הפרשה, כדי להצדיק הגשת תובענה קבוצתית-קולקטיבית אחת לגבי כל אותם המקרים, אשר אירעו במקומות שונים ובנסיבות שונות, בהם היו מעורבים אנשים שונים. לא כל טענה משותפת למספר אנשים מצדיקה הגשת תביעה קולקטיבית”.

אשר לראש השני של הבקשה, נקבע כי אין לראות בתובענה תביעה לפיצויים בגין נזקי גוף, שכן המערערים אינם טוענים כי נגרם להם ליקוי גופני-רפואי כלשהו, או נכות נפשית, והם אף לא צירפו לכתב התביעה חוות דעת רפואית. משכך, נקבע כי על כל אחד מהמערערים לכמת את סכום תביעתו ולשלם אגרה בהתאם לתקנה 2(ב) לתקנות בתי המשפט (אגרות), התשס”ז-2007.

11. לנוכח קביעות אלו, הורה בית המשפט המחוזי על מחיקת התביעה על הסף, תוך שנקבע כי המערערים רשאים להגיש תביעות חדשות נפרדות ופרטניות לערכאה המוסמכת, לכמת את הסעדים הכספיים המבוקשים ולשלם אגרה בהתאם.

על החלטה זו הוגש הערעור שלפנינו.

טענות הצדדים בערעור

12. טענתם המרכזית של המערערים היא כי יש לראות במעשי ומחדלי המשיבות פעולה מערכתית, וכי אין מדובר באוסף של מקרים בודדים אלא בדפוס חוזר של מקרים דומים. לעמדתם, לא זו בלבד שתביעתם עומדת בתנאי תקנה 21 אלא שצירוף תביעותיהם

יחד לכדי תובענה אחת היא הדרך הדיונית היעילה ביותר לבירור התביעה. זאת, שכן פיצול התביעה לכדי 11 תביעות שונות יגזול זמן ומשאבים שיפוטיים, ועלול אף לגרום הכרעות סותרות מצד בתי המשפט השונים.

המערערים הוסיפו, כי בכוונת חלקם להעיד לא רק כבעלי דין אלא גם כראיה מסייעת לנכונות גרסת המערערים האחרים, ועל כן פיצול התביעות ידרוש מהם לעלות מספר פעמים על דוכן העדים, וזאת כאשר חלקם מצויים כבר בעשור התשיעי לחייהם. בנסיבות אלה, לטענת המערערים, משמעותה המעשית של ההחלטה למחוק את תביעתם על הסף היא סגירת שערי בית המשפט בפניהם.

13. המערערים הוסיפו וטענו, כי אין כל מניעה שבדין לסווג את תביעתם כתביעה לנזקי גוף בראש נזק של "כאב וסבל", בין היתר בהתאם להלכה שנפסקה ברע"א 444/87 אלטוחה נ' עזבון המנוח דהאן, פ"ד מד(3) 397 (1990) ובע"א 754/05 לוי נ' המרכז הרפואי שערי צדק, פ"ד סב(2) 218 (2007). כך או כך, לשיטתם, הם אינם נדרשים לצרף לתביעתם חוות דעת רפואיות באשר לנזקים שנגרמו להם, ויש לאפשר להם להוכיח את נזקייהם הנטענים בדרכים אחרות.

14. מנגד, טענה המדינה כי החלטת בית המשפט המחוזי בדין יסודה, שכן הנסיבות העובדתיות השונות העומדות בבסיס כל מקרה ומקרה שתואר בכתב התביעה מצריכות מבית המשפט בחינה פרטנית ונפרדת, ובירורו של מקרה אחד לא ישליך על קביעת ממצאים באשר למקרה האחר. בנסיבות אלו, כך נטען, "השאלות העובדתיות והמשפטיות המתעוררות בעניינם של המערערים ייחודיות לכל אחד מהם בנפרד, ולא ניתן לבררן כאחד". בהקשר זה, הצביעה המדינה על כך שהמערערים עצמם ציינו בסיכומיהם כי הם לא הכירו אחד את השני קודם להגשת התובענה.

עוד נטען, כי בירור התובענה במסגרת הליך אחד צפוי לסרב ולעכב את ההליך באופן משמעותי, וכי אין כל יסוד לחשש להכרעות סותרות, מאחר שמדובר במקרים עובדתיים שונים ונפרדים לחלוטין. בהקשר זה צוין כי בבתי המשפט השונים מתנהלות כיום למעלה מעשר תביעות נזיקין הקשורות לפרשה.

15. המדינה הוסיפה וטענה כי צדק בית המשפט המחוזי גם כשהורה למערערים לכמת את סכום תביעתם, שכן לא ניתן להסתפק בתשלום אגרה כוללת בסכום ששולם על ידי המערערים, ומאחר שיש לסווג את התובענה כתביעה לסכום קצוב, בהתאם להלכה שנפסקה ברע"א 5237/06 מדינת ישראל נ' מנטור (6.7.2008).

16. הסוכנות היהודית לא הביעה עמדה לגופו של עניין והצהירה כי היא מותירה את העניין להחלטתו של בית המשפט, כפי עמדתה גם בבית המשפט המחוזי.

דיון והכרעה

17. תקנה 21, שכותרתה "צירוף תובע", מורה בזו הלשון:

"מותר לצרף בחזקת תובעים בתובענה אחת את כל הטוענים לזכות סעד – בין ביחד, בין לחוד ובין לחלופין – בשל מעשה אחד או עסקה אחת או סדרה אחת של מעשים או עסקאות או כתוצאה של אחד מאלה, ושאלו הגישו תובענות נפרדות היתה מתעוררת בהן שאלה משותפת, משפטית או עובדתית".

לשון התקנה מלמדת, כי צירוף מספר תביעות לכדי תובענה אחת יוכשר בהתקיים שני תנאים: הראשון – כי קיימת זיקה ברורה בין התשתיות העובדתיות אשר בבסיס התביעות כולן; והשני – כי התביעות כולן מעוררות לפחות שאלה משפטית או עובדתית אחת משותפת.

18. בפסק הדין ברע"א 560/94 שושנה נ' חפציבה חברה לבניין עבודות ופיתוח בע"מ, פ"ד מח(4) 63 (1994), נקבע, באשר לתנאי הראשון, כי "יש לתת פירוש ליברלי לכלל בדבר צירוף תובעים" (שם, בעמ' 67).

אשר לתנאי השני, הודגש כי המבחן אינו זהות בעלי הדין בכל התובענות, אלא זהות השאלות שבמחלוקת, כולן או מקצתן, ועל כן "די אפוא בזהות אחת השאלות שבמחלוקת, שבגללה נוח לדון בכל הפרשה בעת ובעונה אחת, כדי להכשיר את הצירוף" (שם, בעמ' 68, ראו גם רע"א 7189/18 ריאלטי קרן השקעות בנדל"ן נ' חברת צ.י מותגי איכות 2013 בע"מ, בפסקה 9 (12.12.2018); ת"א (מחוזי מר') 1412-07-10 זילברשטיין נ' מדינת ישראל, בפסקאות 14-15 (11.7.2011); אורי גורן סוגיות בסדר דין אזרחי 151-152 (מהדורה שתיים עשרה, 2015)).

19. התנאי השני הנמנה בתקנה 21 – קיומה של שאלה עובדתית או משפטית משותפת – נותן ביטוי לעמדת המחוקק, לפיה התכלית המרכזית העומדת בבסיס הכלל המאפשר צירוף מספר תובעים לכדי תובענה אחת היא התכלית של היעילות הדייונית (והשוו, שלא על מנת להכריע, לנוסחה של תקנה 26(א) לתקנות סדר הדין האזרחי התשע"ט-2018,

אשר טרם נכנסו לתוקף). כך, הן מנקודת מבטו של בית המשפט, אשר שמה את הדגש על הסכון בזמן ובמשאבים שיפוטיים, הן מנקודת מבטם של הצדדים המתדיינים.

במסגרת זו יש לבחון, בין היתר, האם צירוף עניינם של כל התובעים לכדי מסגרת דיונית אחת יהיה בו כדי לרכז ראיות ועדויות, שיש ביניהן קשר ענייני ואינהרנטי להכרעה בשאלות העובדתיות שבמחלוקת, תחת קורת גג אחת – והאם מהלך זה יהיה יעיל יותר בהשוואה לפרישתן של אותן ראיות ועדויות בהליכים שונים; האם קיימת שאלה משפטית זהה שהיא בבחינת תנאי סף לקיומו של ההליך – כגון שאלת ההתיישנות, מעשה בית דין או שימוש לרעה בהליכי משפט; והאם אי-צירוף התובעים עלול להביא להכרעות סותרות בשאלות עקרוניות משותפות.

20. שיקול מדיניות נוסף שיש להביאו בחשבון בעת ההחלטה על צירוף תובעים הוא מימושה המהותי של זכות הגישה לערכאות.

אמנם, החלטת בית משפט שלא להתיר צירוף תובעים לכאורה אינה שוללת את האפשרות מאותם תובעים לנהל את תביעתם באופן נפרד ועצמאי; אך הלכה למעשה פעמים רבות הם יבחרו שלא לעשות כן, משיקולי עלות-תועלת. ככל שעלות ניהול ההליך המשפטי הבודד גבוהה, ובפרט כאשר היא גבוהה מעלויות המשפט של הנתבע, עלולים התובעים שלא למצות את זכויותיהם ולהימנע מהגשת תביעות נפרדות. פיצול התביעות צפוי לייקר את ההליך עבור כל אחד מהתובעים – באופן שעלול להפוך את ההליך המשפטי ללא כדאי. הדברים מקבלים משנה תוקף כאשר הנתבע הוא תאגיד או רשות מרשויות המדינה, שלהם משאבים רבים בהשוואה למשאבים שיכול התובע להקצות לצורך ניהול תביעתו. זאת ועוד, במקרים שבהם קיים מכנה משותף בין התביעות, העלות השולית של הנתבע בניהול כל אחת מהתביעות הללו תפחת. פערים אלו עלולים אף הם למנוע מהתובעים להגיש את תביעתם, או להסתפק בפשרה אשר שוויה נמוך מערך התביעה (ראו, לעניין זה: Gideon Parchomovsky & Alex Stein, *Empowering Individual Plaintiffs*, 102 CORNELL L. REV. 1319, 1330-1335 (2017)).

21. יישום השיקולים האמורים על נסיבות העניין שלפנינו מביא למסקנה כי בניגוד לקביעתו של בית המשפט המחוזי, יש הצדקה לדון ולהכריע בתביעת המערערים במסגרת הליך משפטי אחד, ולמעשה ניהולו של הליך כזה יהיה יעיל יותר בהשוואה לפיצול התביעות והגשתן בנפרד בערכאות שונות.

22. אחד עשר האירועים המתוארים בכתב התביעה מגוללים מסכת אחת (ולמעשה רק את חלקה הקטן) של פרשה קשה וכואבת בתולדות מדינת ישראל: פרשת היעלמותם של ילדים מבין עולי תימן בראשית ימי המדינה, בתקופת עלייתם ארצה וקליטתם בה.

עיון בנסיבות המתוארות באשר לעניינו הפרטני של כל אחד מילדי המערערים, כפי שנטענו על ידיהם וכפי שמצאו ביטוי בהחלטות ועדת קדמי, המצוטטות בכתב התביעה – מעלה כי המערערים כולם טוענים לזכות לסעד בשל סדרה אחת של מעשים, שאף אם לא התרחשו באותו מקום או על ידי אותם אנשים, יש בהחלט קווי דמיון ביניהם.

מבלי להביע עמדה באשר לסיכויי התביעה, המצויה בשלב ראשוני למדי, הרי שעיון בכתב התביעה לבדו מעלה כי מעשיהם ומחדליהם הנטענים של פקידי המשיבות; המידע שעל פי הנטען נמסר להורי הילדים שנעלמו במפתיע; ובעיקר – היעלמותם המוחלטת של הילדים מבלי להותיר כל עקבות, מעוררים כולם לכאורה חשדות מטרידים באשר לדפוס פעולה אחד מצד המשיבות, אשר עשוי להקים את זכותם של המערערים לסעד בסופו של ההליך.

במובן זה אני סבור כי מתקיים התנאי הראשון המנוי בתקנה 21 לצירוף תובעים – קיומו של מעשה או סדרה של מעשים המהווים את הבסיס העובדתי הנטען לתביעה.

23. הן בית המשפט המחוזי בהחלטתו והן המדינה בטיעוניה לפנינו ביקשו לראות באופן עבודתה של ועדת קדמי תימוכין לעמדה לפיה נסיבותיהם של המערערים שונות זו מזו ולפיכך מוצדק לדון בעניינם במסגרת תביעות נפרדות. בהקשר זה נטען כי הוועדה התייחסה באופן נפרד לנסיבות כל מקרה ומקרה לאחר שגבתה עדויות ספציפיות ובדקה ראיות ספציפיות לגבי אותו מקרה.

בניגוד לכך, אני סבור כי תוכנו ומבנהו של דו"ח ועדת קדמי תומכים דווקא במסקנה ההפוכה, לפיה כל מקרי הילדים "העלומים" מהווים חלק ממסכת עובדתית אחת, באופן המצדיק דיון מאוחד בתופעה ובהשלכותיה על זכאותם של המערערים לסעד.

מטרתה הכפולה של עבודת הוועדה הוגדרה באופן ברור כבר בפתח הדו"ח:

”הציפייה מן הוועדה היא כפולה: ראשית – עליה לקבוע מה היה היקף תופעת ההיעלמות, מה היו הסיבות להיווצרותה ומי נושא באחריות להתרחשותה; שנית – עליה לברר את נסיבות ‘היעלמותו’ של כל אחד מן התינוקות שנעלמו להוריהם; ובמידת האפשר – לאתר את התינוקות הנעדרים ולחדש את הקשר בינם לבין משפחותיהם” (דו”ח ועדת קדמי, בעמ’ 21).

תכליות מקבילות אלו מצאו ביטוי תואם בתוכנו ובמבנהו של הדו”ח. חלקו הראשון של דו”ח הוועדה המסכם את עבודתה המקיפה, דן במסגרת הכללית של הפרשה: הצגת הרקע ההיסטורי לעלייתם ולקליטתם בישראל של עולי תימן, דיון בממצאי החקירה באשר להיעלמות תינוקות מבתי תינוקות במחנות העולים ומבתי חולים, תיאור החומר התיעודי והערכת משקלו, ולבסוף – דיון בטענת “החטיפה הממסדית” וסיכום ממצאיה ומסקנותיה של הוועדה במישור הציבורי.

חלק זה של הדו”ח נחתם בפרק שכותרתו “על אחריות ועל אחראים”, והוא עוסק בזהות האחראים “להיווצרותה ולהתפתחותה של תופעת ההיעלמות” (שם, בעמ’ 321), אשר הביאו במעשה או במחדל לאי-מסירת דיווח להורים על פטירת ילדיהם ולהיעדר מנגנון מינהלי להבטחת הקשר בין הורים לתינוקות שנלקחו על ידי גורם ממסדי, ולאיתור תינוקות ומשפחות במקום שהקשר ביניהן נותק.

בה בעת, חלקו השני של הדו”ח, המהווה נספח לו, כולל את אסופת הדו”חות המסמכים האישיים שנשלחו למשפחות העולים, אשר כל אחד מהם מפרט את ממצאי הוועדה באשר לנסיבות היעלמותו או פטירתו של בן המשפחה.

בדומה לאופן הצגת ממצאי ועדת קדמי, לטעמי, ומבלי לחייב את הערכאה הדיונית, גם בית המשפט שידון בתביעת המערערים יידרש לילך באותה דרך: ראשית לדון בשאלת האחריות, המשותפת לעניינם של המערערים כולם (ובכלל זה בטענות מקדמיות אפשריות של המשיבות, כגון שאלת ההתיישנות), וככל שיימצא כי קמה אחריות בנוזיקין – לדון בעניינם הפרטני של כל אחד מהמערערים.

המסקנה הנלמדת מכך היא כי יש הגיון וטעם רב באיחוד טענותיהם של המערערים כולם תחת קורת גג אחת, בהיותם של המעשים או המחדלים הנטענים של המשיבות, המקימים לשיטת המערערים חבות בנוזיקין, חלק מפרשה אחת. מכל מקום, ומבלי לקבוע מסמרות בשלב זה, אין ספק כי צירוף טענותיהם של המערערים כולם לכדי תובענה אחת מוצדק בשל כך שהוא ממלא את התנאי הראשון הנמנה בתקנה 21.

24. אף התנאי השני – לפיו התובענה מעוררת לפחות שאלה משפטית או עובדתית אחת משותפת – מתקיים בענייננו.

מקובלת עלי בעניין זה טענת המערערים, כי על מנת להכריע בתביעה יידרש בית המשפט לדון במספר סוגיות עובדתיות ומשפטיות המשותפות לכל המקרים, ובהם: נהלי העברת ילדי המערערים לבתי תינוקות ולבתי חולים על ידי המשיבות; מעורבות פקידי המשיבות ביצירת התנאים שהביאו להיעלמות הילדים וליצירת הנתק בינם לבין הוריהם; קבילותם של דו"חות הוועדות כראיות בהליך המשפטי; קבילותם של מסמכים היסטוריים שונים כראיות, בהם פניות ותלונות כתובות ששלחו ההורים לרשויות בנוגע להיעלמות ילדיהם; וכן הסוגיה המרכזית של טענת ההתיישנות.

היעילות הדיונית תומכת אפוא בקיום דיון מאוחד בעניינם של המערערים כולם. הדברים אמורים לא רק ביחס לזמן ולמשאבים שיקצה בית המשפט לניהול ההליך, אלא גם לאלו שיוקצו לכך מטעם המשיבות עצמן. כפי שהבהירה באת-כוח הסוכנות היהודית בדיון שנערך לפנינו, טענות ההגנה שלה מפני התביעה משותפות לעניינם של המערערים כולם, וגם מסיבה זו אין הגיון בפיצול התביעות.

25. ועוד זאת. פיצול התביעות מעלה חשש ממשי לסגירת שערי בית המשפט בפני המערערים. יש להניח כי העלויות של ניהול תביעות פרטניות של כל משפחה ומשפחה בנפרד נגד המשיבות הן רבות. לנוכח זאת, כמו גם לנוכח העובדה שכפי הנטען לפנינו בדיון בעל פה, בין המערערים ישנם שבעה הורים המצויים כיום בעשור התשיעי לחייהם, יש חשש בלתי מבוטל כי לו אכן יידרשו המערערים לפתוח מחדש בהליכים נפרדים – הם יימנעו מלעשות כן.

26. גם בקיומן של תביעות נזיקיות נוספות התלויות ועומדות בבתי משפט אחרים, אין כדי לשנות מן ההצדקה לצירוף התביעות. למעט אזכורו של הליך אחד התלוי ועומד לפני בית משפט זה, בו נטען לעוולה נמשכת מצד המדינה בשל אי-מתן הודעה על מקומו של קבר של תינוק שנפטר (רע"א 6614/19 מדינת ישראל נ' ג'הסי), לא הביאה המדינה נתונים בדבר הליכים נוספים וממילא אין בידינו לדעת האם אותם הליכים עוסקים בשאלות עובדתיות ומשפטיות דומות. ככל שאכן כך הוא, מבלי לקבוע מסמרות, יתכן שטוב ונכון יהיה כי הצדדים יגישו בקשה לאיחוד הדיון בכל התיקים הללו, אשר תיבחן בהתאם לאמות המידה המקובלות.

27. ולבסוף, אין בידי לקבל גם את הנימוק הנוסף שעמד בבסיס החלטתו של בית המשפט המחוזי, ושנזכר גם בטיעוני המדינה – לפיו לאחר שתוגשנה תביעות נפרדות ניתן יהיה "להגיש בקשה לקיים דיון מאוחד בשאלות המשותפות, על פי העניין, או לבקש לקבוע כי הכרעה בשאלה משותפת אחת במקרה אחד תחייב גם ביתר המקרים".

לטעמי, עצם הצורך להידרש להכרעה אחת אחידה בחלק מן השאלות העובדתיות והמשפטיות המתעוררות בהליך – שאינו מוכחש על ידי המדינה – מצדיק מלכתחילה את הדיון המאוחד בתביעות כולן. התועלת שיש באיחוד הדיון תוך מתן הכרעה אחידה בשאלות המשותפות, גוברת על ההתארכות המסוימת הצפויה בהתמשכות ההליך, בשל הצורך לברר את נסיבותיו של כל מקרה ומקרה. ממילא, היעילות הדיונית תומכת בקיומו של דיון אחד משותף בתביעה כולה, על כל חלקיה.

כמו כן, כידוע, הכרעתו של בית משפט אחד באחת מן השאלות המשותפות אינה מהווה בהכרח תקדים משפטי מחייב עבור הערכאה האחרת (ככל שמדובר בבתי משפט באותו מדרג), ולכן אין ב"פתרון" שהציע בית המשפט המחוזי כדי לאיין את החשש מפני קיומן של הכרעות סותרות.

28. סיכומם של דברים, מכל הטעמים האמורים אני סבור כי תביעת המערערים עומדת במבחני תקנה 21 במובן זה שעניינם הפרטני יכול ואף צריך, מטעמי יעילות דיונית, לדור תחת קורת הגג האחת של תביעתם כפי שהוגשה בבית המשפט המחוזי.

29. אשר לשאלת כימות סכום התביעה, בעקבות הערותינו בדיון בעל פה, הודיע בא-כוח המערערים כי ישקול להגיש חוות דעת רפואיות בשאלת הנזקים הנפשיים הנטענים, לכמת את סכום התביעה בהתאם ולצד זאת להגיש בקשה לפטור מאגרה. חזקה על בית המשפט המחוזי כי ככל שתוגש בקשה כאמור, היא תידון בהתאם לדין ועל פי נסיבותיו המיוחדות של הליך זה.

לנוכח קביעתי בעניין תחולת תקנה 21, העומדת בלב הערעור, לא מצאנו מקום להכריע בסוגיות אלו כעת. בית המשפט המחוזי יוכל לשוב ולהידרש לסוגיות בדבר הצורך בהגשת חוות דעת רפואית, כימות סכום התביעה ופטור מתשלום אגרה ככל שיהיה בכך צורך, ומובן כי כל טענותיהם של הצדדים שמורות להם בעניין זה.

30. בטרם סיום, מצאתי לנכון להעיר שתי הערות באשר להמשכו של ההליך.

ראשית, בסיכומיה ובדיון בעל פה ציינה באת-כוח המדינה כי נבחנת אפשרות ליישוב המחלוקת מחוץ לכתלי בית המשפט. יש לברך על כך, וטוב תעשה המדינה אם תוסיף לפעול בעניין בהקדם בשל חשיבותו הציבורית של הנושא.

שנית, ככל שלא ימצא פתרון כאמור, מן הראוי לזרז את ההליכים המקדמיים בתיק כך שהוריהם הבאים בימים של הילדים "העלומים" יקדימו לעלות על דוכן העדים וימסרו את גרסתם לאירועים בדעה צלולה. לעדויות אלו יש כמובן ערך ראייתי מן המעלה הראשונה, אך לא פחות מכך, נודעת להן חשיבות רבה הן מן ההיבט הציבורי הן מן ההיבט התיעודי וההיסטורי.

סוף דבר

31. עניינם של המערערים מדגים היטב כיצד חוט דק של צער נמתח בין כל המשפחות האומללות – אף שאומללות הן כל אחת על פי דרכה.

כל אחת ממשפחות המערערים נושאת עמה משא כבד של צער וכאב על אבדן ילדה, ואף חלוף הזמן אין בו כדי להוות מרפא. לצער זה יש שם ופנים, והוא נחוה באופן ייחודי ואישי בכל אחת מהמשפחות. לצד זאת, נדמה כי יש גם היבט משותף המאחד בין סיפוריהן האישיים של כל המשפחות. בחלוף שבעה עשורים מהתרחשות האירועים, היבט זה מצדיק, מבחינה עובדתית ומשפטית, דיון מאוחד בפרשה היסטורית סבוכה וכואבת זו.

32. בסיכומם של דברים, אציע אפוא לחבריי לקבל את הערעור ולבטל את החלטתו של בית המשפט המחוזי.

המשיבה 1 תישא בהוצאות המערערים בסך 20,000 ש"ח.

ש ו פ ט

השופט נ' הנדל:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט ע' גרוסקופף:

אני מסכים.

שופט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' אלרון.

ניתן היום, כ"ו בכסלו התש"ף (24.12.2019).

שופט

שופט

שופט